

ДО ВИВЧЕННЯ ПОШИРЕННЯ ТА ТРОФІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ДРІМЛЮГА НА БУКОВИНІ

І.В. Скільський, О.М. Клітін, Л.М. Хлус

To study of distribution and trophic relations of the Nightjar in Bucovina. - I.V. Skilsky, A.N. Klitin, L.M. Khlus. - Avifauna of Ukraine. 2. 2002. - The Nightjar is a breeding species of the region. In mountains it is distributed up to 1200 m a. s. l. Total numbers is estimated in 50–80 pairs. Contents of stomachs of 5 adult birds were analysed (Table). *Amphimallon solstitialis* (43,5 %), *Culex pipiens* (26,1 %) and *Barathra brassicae* (13,0 %) prevail. [Ukrainian].

Key words: Nightjar, *Caprimulgus europaeus*, Chernivtsi region, distribution, feeding.

Address: I.V. Skilsky, P.O. Box 532, 58001 Chernivtsi, Ukraine.

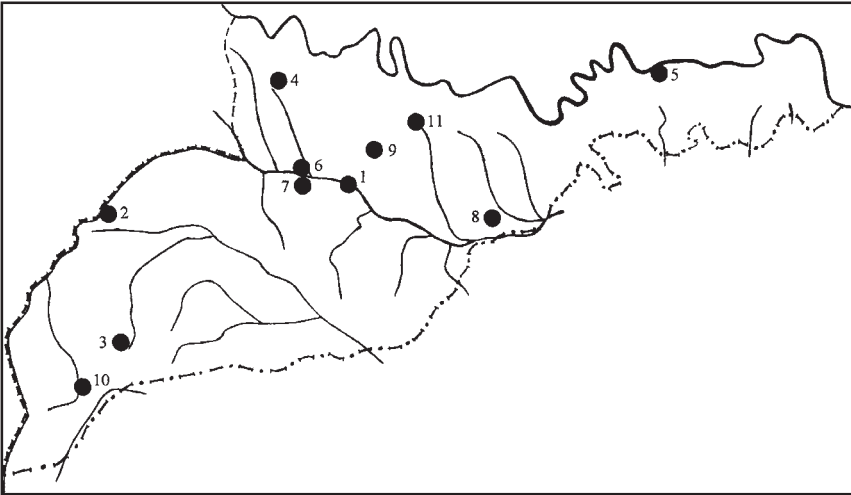
Дрімлюга (*Caprimulgus europaeus*) є одним з тих представників орнітофауни заходу України, хорологічні й екологічні особливості якого з'ясовані ще явно недостатньо. Це пов'язано зі своєрідним способом життя (птахи активні в сутінках і вночі, а вдень зачаюються на землі або гілках дерев), іншими причинами. Тому важливим є узагальнення будь-яких відомостей щодо таких видів з окремих, навіть порівняно невеликих за площею, територій.

Дрімлюга належить до гніздових, перелітних птахів Чернівецької області. Населяє різнотипні ліси з великими галявинами та порубами, іноді трапляється в садах і парках. Стосовно перебування особин виду в регіоні досліджень, наявні наступні матеріали.

1946–1948 рр. – гніздиться в межах населеного пункту та на узліссях, с. Чорнівка (Клітин, 1950). 23.06.1949 р. – виявляли в листяному лісі, там само. 7.05.1950 р. – зустрічали на окраїнах хвойного лісу та серед галявин, с. Долішній Шепіт. Імовірно 1957 р.* – самка (здобуто), околиці с. Стрілецький Кут (Ковальчук та ін., 1991). 10.06. 1961 р. – виявляли у хвойному лісі, с. Плоска. 22.06.1963 р. – самка (здобуто), ліс “Дністровської стінки”, с. Дністрівка (Третяков та ін., 1991; неопубл. матер.). 13.09. 1964 р. – самець (здобуто), буковий ліс у підніжжі г. Цецина, західна окраїна м. Чернівці (Третяков та ін., 1991; неопубл. матер.). 11.07.1985 р. – 1 ad., с. Бочківці – с. Клішківці (І.М. Горбань, особ. повід.). 12.07.1985 р. – 1 ad., м. Вижниця – с. Черногузи (І.М. Горбань, особ. повід.). 20.05.1990 р. – 1, с. Мамаївці (Новосілکا) (Орнітологічні спостереження ..., 1991). 11.07.1993 р. – 1 juv., с. Долішній Шепіт (Орнітологічні спостереження ..., 1994). 21.05.1994 р. – 1 ad., сад, окраїна с. Веренчанка (В.В. Бучко, особ. повід.). 8.05.1996 р. – 1 ad. (територіальна поведінка), острівний ліс з переважанням дуба, північніше с. Ванчиківці.

Отже, протягом гніздового періоду дрімлюга трапляється на всій території Чернівецької області – птахи зафіксовані в 11 пунктах (рис.). У гірську

* У фонди Чернівецького краєзнавчого музею чучело надійшло 30.09.1957 р. Інші, більш конкретні, відомості відсутні.

Поширення дрімлюги в Чернівецькій області в середині – другій половині ХХ ст.: 1 – м. Чернівці; 2 – м. Вижниця – с. Черногузи, Вижницький р-н; 3 – с. Долішній Шепіт, там само; 4 – с. Веренчанка, Заставнівський р-н; 5 – с. Дністрівка, Кельменецький р-н; 6 – с. Мамаївці (Новосілка), Кіцманський р-н; 7 – с. Стрілецький Кут, там само; 8 – с. Ванчиківці, Новоселицький р-н; 9 – с. Чорнівка, там само; 10 – с. Плоска, Путильський р-н; 11 – с. Бочківці – с. Клішківці, Хотинський р-н.

Distribution of the Nightjar in Chernivtsi region in the second half of XXth cent.

частину Буковинських Карпат особини виду проникають приблизно до висоти 1200 м н. р. м., хоча найбільше зустрічей відомо для району Хотинської височини та прилеглих ділянок Передкарпаття. У регіоні досліджень птахи трапляються спорадично й у невеликій кількості; сучасна чисельність, за нашими підрахунками, сягає десь приблизно 50–80 гніздових пар.

Спостереження щодо весняного прильоту дрімлюги на Буковину відсутні. Це, ймовірно, відбувається з другої половини квітня. Гніздова екологія так само практично не вивчена. Знахідка погано літаючого пташеняти на початку другої декади липня 1993 р. біля с. Долішній Шепіт (В.В. Бучко, особ. повід.) свідчить про те, що час появи яєць у кладці припадає приблизно на перші числа червня. Осінній відліт триває, напевне, протягом вересня (найбільш пізні спостереження датовані 13.09 – див. вище).

Матеріали стосовно живлення дрімлюги в Чернівецькій області зібрані нами протягом останніх десятиліть за загальноприйнятою методикою. Ви-

вчено вміст 5 шлунків дорослих особин (табл.), здобутих у кількох пунктах рівнинної та передгірської ландшафтних зон. Загалом виявлено 23 об'єкти живлення (імаго комах), які належать до 3 рядів, 5 родин і 6 видів. Кількісно домінують нехрущ червневий (*Amphimallon solstitialis*) – 43,5 %, комар звичайний (*Culex pipiens*) – 26,1 % і совка капустяна (*Barathra brassicae*) – 13,0 %.

Отже, наведені вище відомості певним чином розширюють наші уявлення про поширення та трофічні зв'язки дрімлюги. А переважання в його раціоні шкідливих комах свідчить про те, що птахи приносять неабияку користь і заслуговують на цілковиту охорону з боку людини.

Трофічні зв'язки дрімлюги на Буковині
Trophic relations of the Nightjar in Bucovina

Компонент Component	Місяць – кількість шлунків Month – number of stomachs		
	V – 2	VI – 2	IX – 1

INSECTA

Coleoptera

Lucanidae

*Lucanus cervus** – 1 –

Scarabaeidae

Amphimallon solstitialis – 10/2** –

Melolontha melolontha 2/1 – –

Diptera

Culicidae

Culex pipiens 6/1 – –

Chironomidae

Chironomus plumosus – 1 –

Lepidoptera

Noctuidae

Barathra brassicae – – 3

* Опубліковано: Хлус та ін., 2002а, 2002б.

** Число екземплярів/кількість шлунків (exemplars/stomachs).

ЛІТЕРАТУРА

- Клитин А.Н. (1950): К фауне птиц Прикарпатья. - Уч. зап. Чернов. госуд. ун-та. Сер. биол. наук. Черновцы: Радянська Буковина. 7 (2): 163-179.
- Ковальчук Г.І., Голубева Г.А., Скільський І.В. (1991): Каталог орнітологічної колекції Чернівецького краєзнавчого музею. Чернівці. 1-46.
- Орнітологічні спостереження на території західних областей України за 1990 рік. - Каталог орнітофауни західних областей України. Орнітол. спостереження за 1989-1990 рр. Луцьк, 1991. 2: 92-128.
- Орнітологічні спостереження на території західних областей України за 1993 рік. - Troglodytes. Каталог орнітофауни західних областей України. Орнітол. спостереження за 1993 р. Львів, 1994. 4: 10-28.
- Третьяков Л.Д., Андрущенко Т.Г., Гаврилук Н.М., Скільський І.В. (1991): Птахи Буковини в колекції зоологічного музею Чернівецького держуніверситету (каталог). Чернівці: ЧДУ. 1-71.

- Хлус К.М., Хлус Л.М., Скільський І.В. (2002а): До характеристики деяких морфологічних та екологічних особливостей жука-олена в Чернівецькій області. - Запов. справа в Україні. 8 (1): 75-87.
- Хлус Л.М., Чередарик М.І., Скільський І.В., Череватов В.Ф. (2002б): "Червона книга" Буковини. Тваринний світ. Чернівці: Золоті литаври. 1: 1-144.

I.V. Skil'skyi, a/c 532, m. Chernivtsi, 58001, Ukraine (Ukraine).

ГНІЗДУВАННЯ ЧОРНОГО КРЯЧКА НА ОЗЕРІ ДЖУЛИН (ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ)

І.В. Скільський

Nesting of the Black Tern on the Julin lake (Chernivtsi region). - I.V. Skil'skyi. - Avifauna of Ukraine. 2. 2002. - Number of the Black Tern decreases in West Ukraine. Possible reasons are discussed. In 1994 the colony on the lake Julin numbered about 30 pairs. First eggs were laid on 1-13.06. 7.06.2001 on this lake only 8 black terns were observed. [Ukrainian].

Key words: Black Tern, *Chlidonias nigra*, Chernivtsi region, breeding, nest, egg.

Address: I.V. Skil'skyi, P.O. Box 532, 58001 Chernivtsi, Ukraine.

Раніше чорний крячок (*Chlidonias niger*) належав до найбільш багаточисельних птахів водно-болотного комплексу Західної України (Страутман, 1963), гніздився майже на всій території зазначеного регіону, крім власне гірських районів. Згодом кількість особин почала знижуватися, і до кінця ХХ ст. колоніальні поселення повністю зникли в багатьох місцях. Основні причини – це, ймовірно, значна конкуренція за місця гніздування з білощоким крячком (*Ch. hybrida*), який протягом останнього десятиліття стрімко розширив свій ареал з Південної Європи у східному та північно-східному напрямках (Горбань, Дзюбенко, 1995; наші дані), деградація характерних біотопів під впливом антропогенного чинника та ін. Хоча, більш вірогідним є те, що лише сукупна дія усіх негативних факторів призвела до різкого спаду чисельності чорного крячка (Дзюбенко, Бокотей, 1999).

Наведена вище тенденція загалом притаманна і для Чернівецької області. Тут чорний крячок є характерним гніздовим, перелітним видом окремих озер і ставків рівнинної частини, насамперед, території, розташованих західніше та південніше Хотинської височини. Якщо до середини 1990-х рр. його чисельність на Буковині, за нашими підрахунками, сягала приблизно 70 пар, то у 2000 р. на водоймах гніздилося не більше 40 птахів, тобто кількість зменшилася у 3,5 рази. Тому з'ясування особливостей екології чорного крячка, який з часом стає все більш рідкісним представником нашої орніто-